

Platon (428 - 348)

Johdatus etiikkaan ja yhteiskuntafilosofiaan

Luento 4

1

Platonin eettinen teoria

- *Platonin moraaliteoria = Gorgias*
- *Eettisten ongelmien metafyyinen taustarakennelma = Menon & Faidon*
- *Valtio tarjoaa ratkaisuja eettisiin ongelmiin, joita esitellään Gorgiaassa*

2

Eudaimonistinen etiikkaa

- *eu, hyvä & daimon, henki, sisäinen voima*
- *Onnellisuus = kaikki potentiaalit on saavutettu ja ihminen ilmentää täydesti kapasiteettejaan*
- *Korkein hyvä merkitsee ihmisen persoonallisuuden oikeaa kehittämistä rationaalisena ja moraalisenä olentona, sielun oikeaa kultivoimista ja yleistä harmonista hyvinvointia*

3

Hyvä elämä on sekoitus järkeä ja aistinautintoja:

- *A. kaikki tosi eli eksakti tieto ajattomista objekteista eli ideoista*
- *B. "tosia" ja "sekoittamattomia" nautintoja, joiden tulee liittyä terveeseen ja kohtuulliseen mieleen ja hyvän muotoihin*

4

Platon hyväksyi Sokrateen opin, jonka mukaan hyve voidaan samaistaa tietoon

- *kun ihminen tekee de facto paha, hän tekee jotakin, jonka luulee olevan hyvää*
- *erilaiset hyveet kaikki nousevat samasta lähteestä, ja ovat saman (hyvän ja pahan) tiedon ilmauksia*
- *“hyve on tietoa” = “hyvä” ei ole relatiivinen termi, vaan viittaa johonkin absoluuttiseen ja muuttumattomaan*

5

Teoria oikeudenmukaisuudesta & valtiosta

- *ihminen on sosiaalinen eläin -> mitä ihminen on, mitä hyvä ja hyvä elämä ovat, ei voi erottaa siitä, mikä ja millainen yhteiskunta on*
- *absoluuttinen moraalijärjestelmä velvoittaa yhtä lailla kaikkia ihmisiä kuin valtioitakin*
- *valtion tasolla oikeudenmukaisuus on “kirjoitettu isommalla ja isommassa mittakaavassa ja helpommin nähtävissä”*

6

Oikeudenmukaisuuden määritelmistä

- *oikeudenmukainen ihminen ei voi itse olla epäoikeudenmukainen*
- *oikeudenmukaisuutta ei tule määritellä synonyymisesti (velvoittavuutena, hyvän tekemisenä, edullisuutena, tms.)*
- *Gygesin tarina: mikä on oikeudenmukaisuuden ja hyödyn suhde?*

7

Valtion kuvaus

- *Valtio on olemassa tyydyttääkseen ihmisten tarpeita*
- *-> valtion perustamisen syy on taloudellinen -> työnjako ja erikoistuminen*
- *erilaisilla ihmisillä on erilaisia luonnollisia kykyjä ja taitoja*
- *ihmisten työ on laadullisesti ja määrällisesti parasta, kun kukin työskentelee omassa ammatissaan*

8

Yhteiskuntaluokat

1. Käsiyöläiset eli artesaanit: paimenet, kengäntekijät, sepät, kauppiaat, parturit, kokit ym.
2. Vartijat eli apujoukot: filosofeja, joilla on taito ja kyvyt torjua valtion viholliset
3. Hallitsijat eli suojelijat: taitavimpia filosofeja, päämääränä hyvän elämän kehittäminen oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaisesti

9

Neljä kardinaalivyettä

1. viisaus = hallitsijat
 2. rohkeus = vartijoiden luokka
 3. kohtuullisuus = hallitut alistuvat oikealla tavalla hallitsijoiden alaisuuteen
 4. oikeudenmukaisuus = kukin luokka hoitaa oman tehtävänsä puuttumatta toisen tehtävään
3. & 4. eivät siis ole yhden luokan, vaan koko yhteiskunnan ominaisuuksia

10

MacIntyren kritiikki

Platonin ajatus sosiaalisen elämän kolmesta funktiosta olettaa:

- 1. ihmisen tulee pysyttäytyä yhdessä ainoassa työssä
- 2. ihmiset voidaan jakaa luonnollisten ominaisuuksien perusteella eri luokkiin
- Platon tukee tätä tulkintaa doktriinilla ihmisen sielun kolmiosisaisuudesta:

11

Sielun osat eli muodot

- (1) Rationaalinen osa on sielun korkein elementti, kuolematon ja sukua jumalalle: käyttäytymisen rationaaliset standardit
- (2) henkinen osa on jalompi ja järjen luonnollinen liittolainen: kunniallisen käyttäytymisen standardit ja mm. viha ja suuttumus
- (3) haluava osa sisältää ruumiilliset halut

12

Valtion ja sielun rakenteiden analogia

- Ihmiset jakautuvat kolmeen luokkaan sen mukaan, mikä sielunosista on dominantti; nämä vastaavat yhteiskuntaluokkia
- sielun oikeudenmukaisuus = jokainen sielun osa hoitaa oman tehtävänsä
- yksilö on viisas, jos järki hallitsee häntä, rohkea, kun henkinen osa hoitaa tehtävänsä ja kohtuullinen, kun järki hallitsee alempia ruumiillisia haluja

13

Filosofikuningas ja tiedon käsite

Erottelu uskon ja tiedon eli (A) tavallisen ihmisen ja (B) filosofin välillä

- (A) tuntevat kauniita objekteja, mutta (B) ymmärtävät, mitä itse kauneus tarkoittaa
- (A) omaa vain uskomuksen; (B)n näkemyksen vahvistaa hyvin perusteltu ymmärrys termin merkityksestä

14

- Uskomus kuuluu aistitiedon ja muutoksen maailmaan, josta voi olla vain mielipiteitä
- Tieto perustuu muuttumattomiin objekteihin ("muotoihin"), joista voi saada varmaa ja rationaalisesti perusteltua tietoa
- Filosofin on koulutuksensa kautta on tutustunut muotoihin: hän yksin ymmärtää predikaattien merkitykset ja siten vain hänellä voi olla aitoja poliittisia ja moraalisia näkökantoja

15

- Ihmisen ja valtion oikeudenmukaisuuden yhteys on tiukka; sielun ja valtion korruptoituminen tapahtuu samanaikaisesti

16

Ongelma: oletus transsendentaalisista muodoista ei auta meitä eteenpäin

- *Kuinka predikaattia, jolla on yksi merkitys voidaan käyttää viittaamaan moniin objekteihin? Jos termi saa merkityksensä ylemmästä muodosta, kuinka sitä voidaan käyttää alemmissa tapauksissa?*
- *Sanomalla, että jokin on kaunis, koska se imitoi tai on osa kauneuden ideaa on sanoa vain "kauneus on kauneutta"*

17

Platonin argumentit oikeudenmukaisuuden puolesta

1. Tyrannia olisi onnettomin valtiomuoto

- *analogia: ihminen, jonka sielua hallitsee yksi ainoa halu, on kaikkein onnettomin*
- *-> epäoikeudenmukaisin ihminen on kaikkein onnettomin ja kaikkein onnellisin ihminen on oikeudenmukainen*

18

2. kutakin sielun osaa vastaa oma ainutlaatuinen nautintonsa

- *kukin yksilöistä – viisas, henkinen ja halullinen – pitävät omaa nautintoaan kaikkein suurimpana nautintona*
- *Kuitenkin vain viisas on kokenut ja tuntee kaikki kolme nautintoa; ja on siten kyyrykäs ja sovelias vertailemaan niitä; ja hänhän pitää omaa nautintoaan suurimpana*

19

3. Platon erottelee nautinnon ja tuskan, ja "keskitilan", joka ei ole kumpaakaan

- *aitoa nautintoa on vain viisaan ihmisen nautinto; muut ovat vain "keskitilaa"*
- *esim. kunniaa rakastavan ihmisen nautinto ei ole aitoa: se on vain kateuden puutetta*
- *SUM: oikeudenmukaisuudesta syntyvä onnellisuus seuraa itse oikeudenmukaisuuden luonteesta*

20

Arviointia

- 1. onko muotoja olemassa ja onko niillä se rooli, jonka Platon niille antaa?
- 2. vain pieni vähemmistö kykenee hankkimaan tämän tiedon
- Jälkimmäiselle väitteelle Platon ei anna tarkempia perusteluita ja ensimmäistäkin alkoi itsekin epäillä

21

Hellenistiset koulukunnat 300-luvun loppu - 200-luvun alku eKr

Johdatus etiikkaan ja yhteiskuntafilosofiaan
Luento 4

22

- Siirtymä poliiksesta kosmopolikseen: päämäärä ei enää hyvä elämä kaupunkivaltiossa
- Tiedon tavoittelu alisteista onnellisuuden ja hyvän elämän tavoittelulle
- Itsenäisyys ja riippumattomuus päämäärät: tee itsesi riippumattomaksi olosuhteille
- Onnellisuus on mielenrauhaa (ataraksid): epikurolaiset - nautintoa, vapautta tuskasta, stoalaiset - järjen mukaista valintaa, vapautumista tunteista, skeptikot - vapautta uskomuksista

23

Epikurolaisuus

Epikuros (341-270 eKr)

- Nautinto on ihmisen luonnollinen olotila, tuska sen järkkymistä
- Pyrkinessään nautintoon ihminen pyrkii itselleen luonnolliseen elämään
- Nautinnot jakautuvat luonnollisiin ja välttämättömiin, luonnollisiin ja ei-välttämättömiin ja luonnottomiin ... viisainta pysytellä luonnollisissa ja välttämättömissä

24

Stoalaisuus

(esim. Zenon, Seneca, Khryssipos, Epiktetos, Marcus Aurelius)

- *Maailmankansalaisuuden ajatus*
- *Jokainen kuuluu kahteen yhteisöön: paikalliseen syntyperänsä ja maailmanlaajuiseen järjen ja moraalin perustella*
- *Eettiset velvollisuudet määräytyvät järjen kautta, siis maailmanlaajuisen yhteisön kautta*
- *Järjellisinä olentoina ihmisillä on yhtäläinen ja luovuttamaton ihmisarvo*

25

- *Luonnollinen laki perustuu järkeen, joka määrää edistämään toisen hyvää siksi, että tämä on toinen ihminen*
- *rationaalisina olentoina ihmiset voivat tulla tietoisiksi kosmisista laeista (jumallinen logos), joita hekin välttämättä noudattavat*
- *Hyvä on tietoista mukautumista kosmiseen järjestykseen ja vastaavasti paha olla mukautumatta siihen.*

26

Skeptisismi

Pyrthon (365-270 eKr), Sektos Empeirikos (200-1. alku jKr.)

- *Ihmisten tietokyky on puutteellinen, joten aistimuksista ja uskomuksista ei voi tietää ovatko ne totta vai ei*
- *Uskomusten ja arvostelmien muodostaminen ei johda mielenrauhaan vaan lisää ahdistusta*
- *-> tulee pidättäytyä tekemästä uskomuksia ja arvostelmia asioiden totuudesta ja epätotuudesta, hyvyydestä ja pahuudesta*

27

Marcus Tullius Cicero

(106-43 eKr.)

- *Ekletisti, joka loi kreikkalaiselle filosofialle latinalaisen kieliasun*
- *muotoili tarkemmin stoalaisten ajatusta kaikille ihmisille ja kansoille yhteisestä laista, joka korkeampi ja tärkeämpi kuin ihmisten laatimat lait*
- *Tärkeä perusta ns. luonnonoikeus-ajattelulle (ius naturale tai lex naturalis)*

28